

Уральский государственный педагогический ун-т, 1998. – 399 с.; Кубасов А.В. Рассказы А.П.Чехова: поэтика жанра: Учеб. Пособие / А.В.Кубасов. – Свердловск: Свердлов. пед. инс-т, 1990. – 72 с.; Літературознавчий 1997: Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. – К.: Академія, 1997. – 752 с.; Нудьга 1961: Нудьга Г.А. Пародія в українській літературі / Григорій Нудьга. – К.: Вид-во Академії наук УРСР, 1961. – 175 с.; Поляков 1986: Поляков М.Я. Вопросы поэтики и художественной семантики: Монография / Михаил Поляков. – М.: Сов. писатель, 1986. – 480 с.; Тынянов 1977: Тынянов Ю.Н. Достоевский и Гоголь (к теории пародии) / Юрий Тынянов // Тынянов Ю.Н. Поэтика. История литературы. Кино. – М.: Наука, 1977. – С.198 – 226.; Эстетика 1989: Эстетика: Словарь / Под общ. ред. А.А.Беляева и др. – М.: Политиздат, 1989. – 447 с.

В статье представлен аналитический обзор различных точек зрения на проблему дефиниции и дифференциации стилизации и пародии с учетом возможных корреляций.

Ключевые слова: литературная пародия, стилизация, второй план, объект пародирования.

Рецензенти: Грицик Л.В., д-р філол. наук, проф. (Київ)

Бородица С.В., к.філол. наук, доц. (Тернопіль)

Людмила Краснова, проф. (Дрогобич)

УДК 821. 161.2

ББК 83.3 (4 УКР)

Художня своєрідність пісенного тексту

У статті розглядаються сучасні літературні пісні, особливості художнього моделювання світу людини, її почуттів, переживань, пристрастей закоханих. Особлива увага акцентується на художній майстерності сучасних поетів-піснетворців. Окремо виділяється творчий доробок Йосипа Фіштика.

***Ключові слова:** народна пісня, авторська пісня, ліричний герой, художні засоби, фольклорні образи, книжні образи.*

Яка поезія може стати піснею? Твором вокального мистецтва? Є тексти, які поети спеціально створюють на

замовлення композиторів і навпаки, поети-піснярі шукають для свого тексту відповідної мелодії, підходящого композитора. Шукаючи адекватного тексту, коли мелодію вже записано, композитор вдовольняється так званою «рибою» – абракадаброю зі слів і сполучень, які «лягають» на мелодію. А поет в цей час працює над текстом. Інколи композитори підшуковують для своєї творчості поезії відомих митців. Так починають звучати пісні на слова Франка, Шевченка, Тичини, Рильського, Малишка, Павличка. Багато віршів Ліни Костенко покладені на музику. Дуже плідно в цьому напрямку працює Дрогобицька вчена і композитор Лілія Кобільник. Саме Поетеса, Поет, митець Костенко під час візиту до Дрогобича дуже схвально поставилась до цього доробку. Лілія Кобільник сама й виконує ці пісні, акомпануючи собі на гітарі.

Композитор-післяр використовує різні джерела, у тому числі й фольклорні, але є поети-професіонали, поети-піснярі, які не мислять собі власної поезії поза музичного оформлення. І якщо такий поет знаходить відповідного композитора або композитор відчуває, поки що можливо інтуїтивно, що певна поезія саме те, що він шукає, може народитися пісенний шедевр. Саме така щаслива доля спіткала поезію дрогобичанина Йосипа Фиштика «Мова колискова» – музика Марії Шалайкевич і її ж прекрасне виконання, ніжне і проникливе.

Як писав славетний післяр Вадим Крищенко: «Колись мене зупинила і змусила прислухатись щемлива мелодія і душевні слова пісні «Мова калинова» у виконанні Марії Шалайкевич. Є в ній щось таке, що не обминає душі. Поцікавився: хто автор слів? Мені назвали прізвище – Йосип Фиштик, поет з Прикарпаття» (Вадим Кирищенко. Хай злітає в небо України ваша пісня // Йосип Фиштик. Золоте знамено. – Львів: «Камула» 2010. – С. 3.

А відомий поет, лауреат багатьох примій і заслужений діяч мистецтв Михайло Ткач підкреслив, на наш погляд, головну прикмету поетичного доробку Й. Фиштика – його закоріненість в український етнос, вірність традиційним співам українського мелосу (Михайло Ткач. Поет-післяр з народу // Йосип Фиштик Ця земля Україна. – Львів: «Камула», 2006). Створюється гармонійний ланцюжок з компонентів мистецької цілісності

пісні. Це: автор-поет, композитор-професіонал і виконавець твору-музичний супровід. Щось може й загубити чар пісні або, навпаки, возвеличити його. Пісні Й. Фиштика співали Раїса Кириченко, Анатолій Горчинський, Антоніна Маренич, Алла Кудлай, Віктор Шпортько, Леонід Сандуленко й багато інших. Понад тридцять пісень озвучено відомим композитором і виконавицею, кавалером двох орденів Князині Ольги, заслуженою артисткою України Людмилою Єрмаковою.

Що ж робить поетичний текст піснею? У чому специфіка естетики, художньої своєрідності поезії, яка має стати піснею, щоб реципієнт, слухач сприймав пісню як мистецтво, як гармонійне ціле. Одним з багатьох чинників успіху пісенного і не лише пісенного тексту є його заголовок. Гортаючи збірник поезій, ми звертаємо увагу на заголовки. Вміло підібраний заголовок це вектор до уваги і зацікавлення. Заголовок виконує досить багато функцій – інформативну (про що йдеться у пісні), номінативну – називає об'єкт оспівування, тему, містить у собі модальність, ставлення автора до об'єкту, наприклад, «Мамо, лишайтесь з нами!», «Рідний Києве мій», «Рибка золота» (оцінну функцію виконує суфікс «к», характер епітету, інверсований порядок слів). Слово із заголовку або заголовок повністю далі може повторюватися у викладі сюжету, привертаючи до себе увагу, часто – у приспівах.

Заголовок – це пружинка, згорнена ідея твору, яка поступово розгортається у пісенному сюжеті (якщо, звичайно, він є, якщо текст не лише набір дзвінких вигуків). У заголовкові може бути інтригуючий натяк («Таїна», «Чудова мить»). Заголовок виконує й рекламну й контактну функції, він може спиратися на передзнання реципієнта, на можливі асоціації, які виникнуть у слухачів. Це дуже важливо для спалаху духовної єдності в залі або у камерному виконанні.

Поезії, які мають стати піснею, вимагають дещо інших дослідницьких підходів і зусиль. А від автора-пісняря композитори чекають мелодійності вірша, чіткого ритмічного малюнку, логічної прозорості смислів, традиційної образності, частих повторів у приспівах, ефектних кінцівок. Заголовок повинен підтвердити свою значущість і доцільність, не вводити в оману слухачку аудиторію або читачів.

Джерела пісенних сюжетів різноманітні: традиційно народні, літературні, біблійні, власне інтимні, сповідальні. Домінуючими темами є Україна, матір, краса світу і природи, любов, негачія зла. Кожен поетичний текст можна розглядати в її цілісності, хоча вона не виключає і подільності. Одним з підходів до пісні-тексту може бути функціональний, тобто з'ясування питання про подальше життя пісні – після першого виконання. Пісню ніхто не згадає або вона стане шлягером на певний час? Або залишиться лише в пам'яті шанувальників? Або увійде назавше в культурний обіг, на всі часи? Стане національним набуттям? Стане об'єктом дослідження музикознавців? Зазвучить іншими мовами? Розійдеться між люди цитатами, афоризмами?

Чи є у пісні підтекст? Глибинний сенс? Чи є потреба у дешифруванні метафорики популярної пісні? Згущена метафорики може утруднювати розуміння філософського підґрунтя твору, і реципієнт повинен спромогтися на певне інтерпретаційне зусилля і ні в якому разі не зачувати і не виконувати твір, якщо в ньому є затемнені образи, незрозуміла лексика, лакуни, еліпси, які слід декодувати. Максимально повне занурення в художній дискурс окремої пісні або циклу пісень або у своєрідність творчої манери митця дає справжню насолоду від мистецтва. Це особливо необхідно при зіставленні з творами митців високого Канону, наприклад, якщо йдеться про пісні на слова Ліни Костенко.

Філософічність, підтекст, асоціативність, ускладнений синтаксис не обов'язкові для пісні загальнодоступної, прийнятної для усіх прошарків шанувальників. Ось популярна пісня «Батьківська стежина»: «Є стежина в полі, / Є стежина в долі, / Та, що йде від хати, / Де батько і мати!» (Й.Фиштик). Реально-конкретне і вічне вступає в метафоричний зв'язок з абстрактно-символічним, їх об'єднує паралелізм в єдине ціле, але переважає рідне, земне. Тому і вся строфа стає ніби авторським афоризмом, типологічним твердженням, своєрідною паремією, за якою відчутний авторський досвід.

Метафори в піснях часом набирають статусу симфор, які впливають на свідомість реципієнта сильніше, бо в симфорі опущено посередню ланку порівняння та вказані характерні для

предмета ознаки, внаслідок чого образ не названо прямо, предмет відчувається як суто художнє уявлення, що збігається з поняттям про предмет. Симфора стоїть на межі авторські автології – вживання у поетичному творі слів і виразів у їх безпосередньому значенні. Симфоричний вислів негайно викликає образну уяву не названого прямо предмета. Сприймач бачить те, що бачить і автор. Ось у Шевченка:

– подай же руку козакові (це й метафора, й метонімія і символ братерства)

– і серце чистее подай (симфора).

Успіх пісні залежить і від психологічного типу співака, його інтонаційного репертуару, нахилу до жестів, зовнішності, одягу, культури поведінки на сцені. Кожна частина поетикального малюнку пісні повинна відігравати свою роль, нічого зайвого, обтяжуючого текст, не слід вдаватися до численних повторів, така нав'язливість дратує. Музикальність поетичної мови досягається, на думку Г. Г. Гадамера, структуруванням звуків, ритмів, рим, вокалізацій, асонансів тощо («Філософія і поезія»).

І бажано, щоб текст віртуальної пісні мав певний сюжет, щоб був логічний розвиток його складників і ефектна, виразна кінцівка.

Рецензенти: Гурбанська А.І., д-р філол. наук, проф. (Київ)
Ткачкнко І.А., к.філол. наук.

Віталій Мацько д.філол.н. (Хмельницький)

ББК 83.3 (4 Укр)

УДК 82-312.1.

Концепт андрогінності в художній літературі: маскуліність і фемінність

У статті досліджено особливості художнього моделювання образу андрогіна в українській літературі ХХ початку ХХІ століття. Зацентовано на характері персонажів, в яких виразно прочитується формула фемінності чи маскуліності. На прикладі художньої творчості О.Кобилянської, П.Богацького, М.Хвильового, О.Горобця та інших доведено, що андрогенна формула в сучасній українській